

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia de Securitate et Educatione Civili III (2013)

Rafał Kopeć, Justyna Rokitowska

Jakość kształcenia nauczycieli edukacji dla bezpieczeństwa w opinii studentów Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie

Celem artykułu jest przedstawienie wyników badania empirycznego dotyczącego oceny jakości kształcenia nauczycieli edukacji dla bezpieczeństwa (EdB) w opinii studentów, przeprowadzonego w Katedrze Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie w maju 2012 roku.

Katedra Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej jest główną jednostką organizacyjną zajmującą się w Uniwersytecie Pedagogicznym im. KEN w Krakowie przygotowaniem nauczycieli i doskonaleniem zawodowym w zakresie wiedzy o społeczeństwie, edukacji dla bezpieczeństwa, edukacji obywatelskiej, bezpieczeństwa narodowego oraz zarządzania kryzysowego. W Katedrze prowadzone są studia pierwszego i drugiego stopnia oraz studia podyplomowe dające uprawnienia do pracy na następujących stanowiskach: nauczyciel edukacji dla bezpieczeństwa i wiedzy o społeczeństwie, nauczyciel historii i społeczeństwa, pedagog szkolny i pedagog świetlicy, pracownik administracji i instytucji zarządzania kryzysowego, pracownik cywilny służb mundurowych i kandydat do służb mundurowych. W ramach Katedry działają trzy Zakłady: Bezpieczeństwa Narodowego, Edukacji dla Bezpieczeństwa oraz Wychowania Obywatelskiego.

Cel badania oraz metody, techniki i narzędzia badawcze

Celem badania była ocena jakości kształcenia nauczycieli w Katedrze Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej w ramach kierunku pedagogika o specjalności edukacja dla bezpieczeństwa i wiedza o społeczeństwie. Ocena dokonana została w oparciu o opinie studentów.

Niniejsza analiza wpisuje się w ramy badań ewaluacyjnych nad jakością i efektywnością kształcenia, które Katedra podejmuje regularnie celem dostosowania programu studiów do wymagań współczesności. Ewaluacja to – według Anny Brzezińskiej – proces zbierania informacji o przebiegu działania i uzyskiwanych efektach oraz ich analizowania w celu udoskonalenia przebiegu procesu i osiągnięcia

zamierzonych efektów¹. Opisany w artykule proces ewaluacji miał charakter wewnętrzny (autorzy to pracownik oraz studentka jednostki, w której zostało przeprowadzone badanie), a metodą pozwalającą zbierać informacje na temat efektów kształcenia był sondaż diagnostyczny, którego celem jest gromadzenie wiedzy o atrybutach funkcjonalnych oraz dynamice zjawisk społecznych, opiniach i poglądach wybranych zbiorowości, kierunkach rozwoju określonych zjawisk².

Główną techniką badawczą służącą uzyskaniu optymalnie sprawdzalnych informacji opinii i faktów była ankietyzacja³. Narzędziem badawczym były kwestionariusze ankietowe, pełniące rolę arkuszy ewaluacyjnych. Zostały one skonstruowane przez autorów specjalnie na potrzeby opisywanych badań. Kwestionariusze wypełniane były przez respondentów anonimowo. Kwestionariusz składał się z 4 działów, w tym 1 działu zawierającego metryczkę oraz z 3 działów tematycznych badających:

a. umiejętności dydaktyczno-pedagogiczne studenta zdobyte w trakcie studiów (5 pytań zamkniętych, 1 pytanie otwarte),

b. realizację celów kształcenia zgodnie z podstawą programową przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa (3 pytania zamknięte, 1 pytanie otwarte),

c. ocenę jakości elementów edukacyjnych (6 pytań zamkniętych, 1 pytanie otwarte).

Pytania zawarte w kwestionariuszu były konkretne i jednoproblemowe, służyły poznaniu opinii badanej zbiorowości na temat jakości kształcenia nauczycieli edukacji dla bezpieczeństwa. Sformułowano 14 pytań zamkniętych zaopatrzonych w zestaw możliwych reakcji respondenta tzw. kafeterię o charakterze zamkniętym oraz 3 otwarte (łącznie 17 pytań). W przypadku kafeterii respondenci zostali poproszeni o stawianie znaku krzyżyka przy odpowiednich zdaniach.

Grupa badawcza objęła studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela edukacji dla bezpieczeństwa i liczyła 68 studentów Katedry Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej.

Tab. 1. Zestawienie badanej młodzieży

Grupy ankietowane	Liczba ankietowanych
Studenci studiów stacjonarnych I stopnia na kierunku pedagogika, specjalność: edukacja dla bezpieczeństwa i wiedza o społeczeństwie, rok III	48
Studenci studiów niestacjonarnych I stopnia na kierunku pedagogika, specjalność: edukacja dla bezpieczeństwa i wiedza o społeczeństwie, rok III	20
łącznie	68

¹ A. Brzezińska, *Miejsce ewaluacji w procesie kształcenia*, [w:] *Ewaluacja a jakość kształcenia w szkole wyższej*, red. A. Brzezińska, J. Brzeziński, A. Eliasz, Warszawa 2004, s. 164–165.

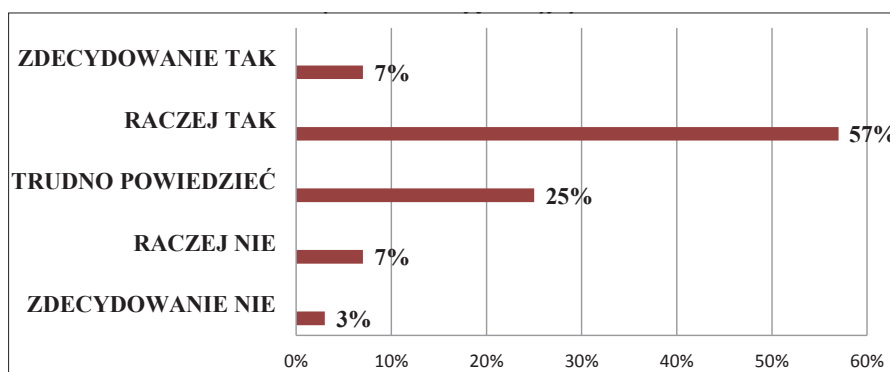
² T. Pilch, T. Bauman, *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*, Warszawa 2001, s. 80.

³ Tamże, s. 85.

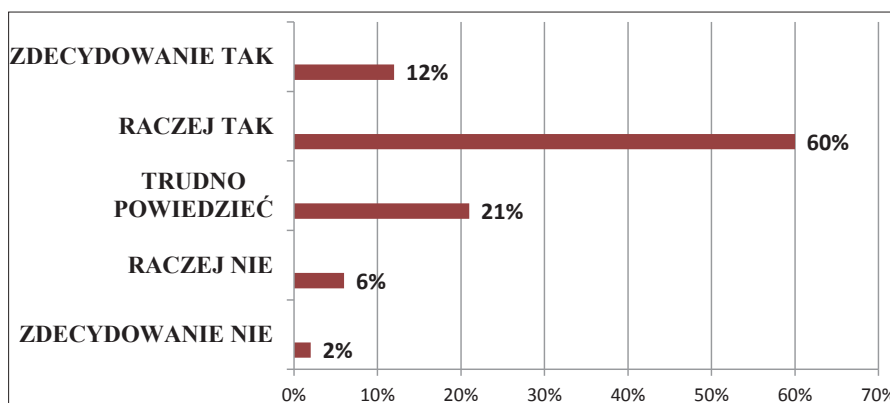
Wyniki badań własnych

Wyniki badań przedstawiono w postaci wykresów wraz z komentarzami ilustrującymi ilościowy aspekt badań oraz w postaci komentarzy oparzonych cytatami z wypowiedzi respondentów pochodzącymi z części jakościowej. Autorzy skupili się przede wszystkim na tych elementach, które wskazują na niedoskonałości w procesie kształcenia nauczycieli dla bezpieczeństwa, ukazując tym samym pole do zmian, modyfikacji i usprawnień.

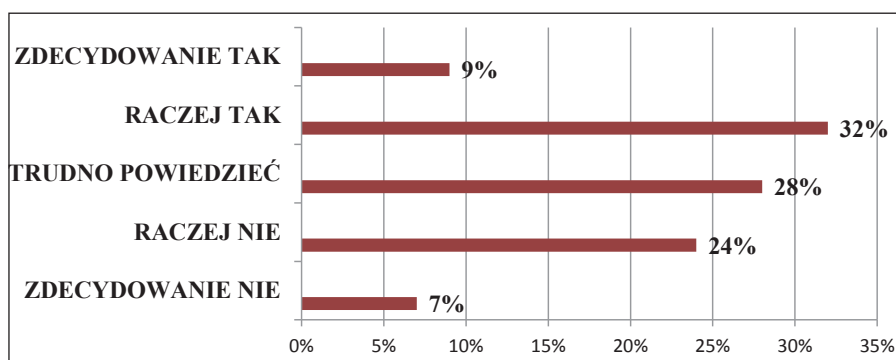
Umiejętności dydaktyczno-pedagogiczne

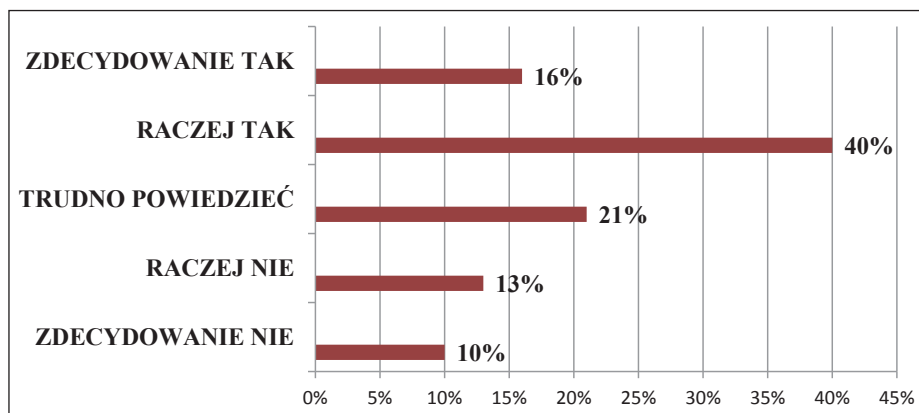
Wyk. 1. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy jesteś zadowolona/zadowolony z nabytych umiejętności w zakresie planowania zajęć lekcyjnych?

Wyk. 2. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy jesteś zadowolona/zadowolony z nabytych umiejętności w zakresie prowadzenia zajęć lekcyjnych?

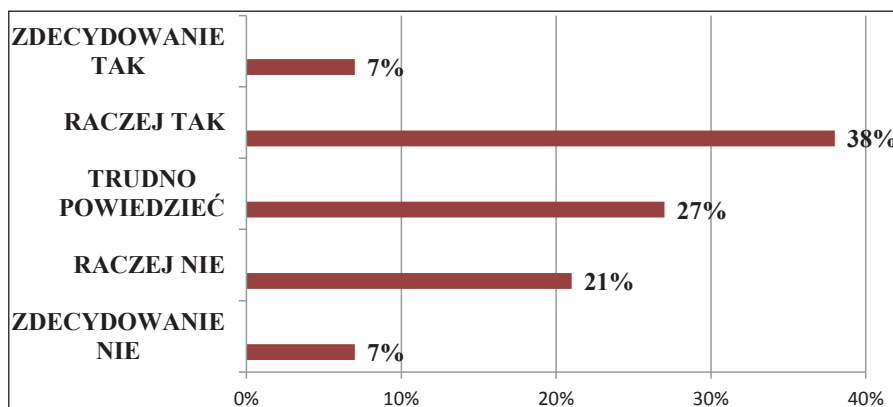

Wyk. 3. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy jesteś zadowolona/zadowolony z nabytych umiejętności w zakresie rozwiązywania konkretnych problemów wychowawczych?

Wyk. 4. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy uzyskałaś/uzyskałeś solidne podstawy teoretyczne i praktyczne w zakresie przedmiotu edukacji dla bezpieczeństwa?

Ocena zdobytych przez studentów umiejętności dydaktyczno-pedagogicznych przeprowadzona na podstawie badań ilościowych skłania do wniosku, iż poziom kształcenia w tym zakresie jest co najmniej dobry. Szczególnie w kwestii pozyskania umiejętności planowania oraz prowadzenia zajęć niewielki odsetek (do 10%) negatywnych odpowiedzi daje podstawy do sformułowania takiej opinii. Nieco gorzej przedstawiają się wyniki w zakresie teoretycznych i praktycznych podstaw w zakresie przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa. To zagadnienie zostało rozwinięte w drugiej części badania, a pytanie miało częściowo charakter sprawdzający (ogólne wnioski z odpowiedzi na to pytanie powinny znaleźć odzwierciedlenie w szczegółowych wnioskach z odpowiedzi na pytania zadane w drugiej części kwestionariusza).

Wyk. 5. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy studia ukształtowały w Tobie postawę animatora i propagatora edukacji dla bezpieczeństwa?

W tej części badania najmniej satysfakcjonujące – choć należy podkreślić, że odpowiedzi pozytywne nadal przeważały nad negatywnymi – były wyniki dotyczące kształtowania postawy animatora i propagatora EdB (to zagadnienie traktowane było jednak jako uzupełniające), a także – co stanowi już powód do niepokojów – w zakresie umiejętności rozwiązywania problemów wychowawczych. Co prawda w przypadku tego pytania nadal przeważały oceny pozytywne, ale odsetek odpowiedzi negatywnych przekraczający 30% oznacza, iż w tej dziedzinie istnieje konieczność wprowadzenia modyfikacji w procesie kształcenia, co potwierdza również część jakościowa badania. Należy w większym stopniu doskonalić umiejętności interpersonalne, tzw. miękkie, szczególnie odnoszące się do sfery kontaktów z uczniami oraz kierowania grupą. Ciekawą była obserwacja, iż studentom – przyszłym nauczycielom – brakuje zdolności i umiejętności zarządzania oraz kierowania grupą. W większości przypadków podkreślano brak umiejętności radzenia sobie ze stresem, a także agresją i wulgaryzmem młodzieży oraz z trudnymi sytuacjami wychowawczymi (odnoszącymi się zarówno do uczniów z problemami o podłożu nerwowym, jak i do uczniów wybitnie zdolnych). Generalnie umiejętności z zakresu radzenia sobie z problemami wychowawczymi należą do podstawowych i niezaspokojonych potrzeb edukacyjnych studentów i warto temu zagadnieniu poświęcić więcej uwagi w ramach konstruowania programów studiów.

Respondenci wskazywali na zbyt krótki okres praktyki zawodowej w trakcie studiów, co wpływało na ich poczucie niewystarczającego sprawdzenia się w warunkach planowania i prowadzenia zajęć z młodzieżą, jak i niepełnego przygotowania do zawodu. Wśród ankietowanych pojawiały się również opinie wskazujące na niewystarczającą wiedzę w zakresie nowatorskich, innowacyjnych metod prowadzenia lekcji (np. metody aktywizujące uczniów, toki lekcyjne), które służyłyby wzbudzeniu większego zainteresowania uczniów, a także na niedostatek umiejętności dotyczących oceniania uczniów oraz pisania autorskich programów nauczania. Ciekawym spostrzeżeniem była konieczność wykształcenia umiejętności radzenia

sobie z problemami własnymi (domowymi) i niewprowadzenia ich w przestrzeń szkolną przez nauczyciela.

Ogólnie ankietowani znacznie bardziej cenią sobie umiejętności praktyczne nauczyciela, co stanowi również rodzaj wskazówki dla osób komponujących programy studiów oraz organizujących działania kół naukowych.

Warto przytoczyć kilka wypowiedzi respondentów dotyczących umiejętności przydatnych w zawodzie nauczyciela, którym nie poświęcono w trakcie studiów wystarczająco dużo uwagi (odpowiedzi na pytanie otwarte; pisownia oryginalna):

Radzenie sobie z trudnymi uczniami w szkole.

Rozwiązywanie konfliktów między uczniami.

Rozwiązywanie problemów wychowawczych, indywidualnego podejścia do ucznia, brak odpowiedniego przygotowania do kierowania grupą.

Bliski kontakt uczeń-nauczyciel, pomoc przy rozwiązywaniu problemów uczniów, sposoby zainteresowania ucznia przedmiotem.

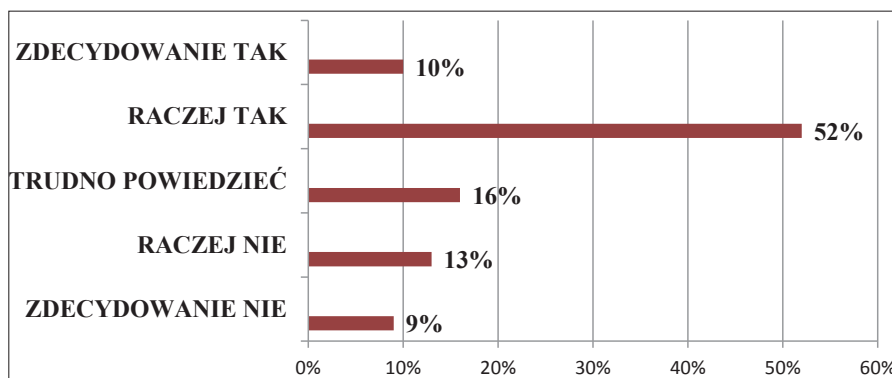
Trudne sytuacje wychowawcze, np. agresywne zachowanie.

Wydaje mi się, że zdobyłem zbyt mało praktyki w tym zawodzie. O ile wiedza merytoryczna stała na dość wysokim poziomie, to zdobycie doświadczenia w tym kierunku było zdecydowanie zbyt małe.

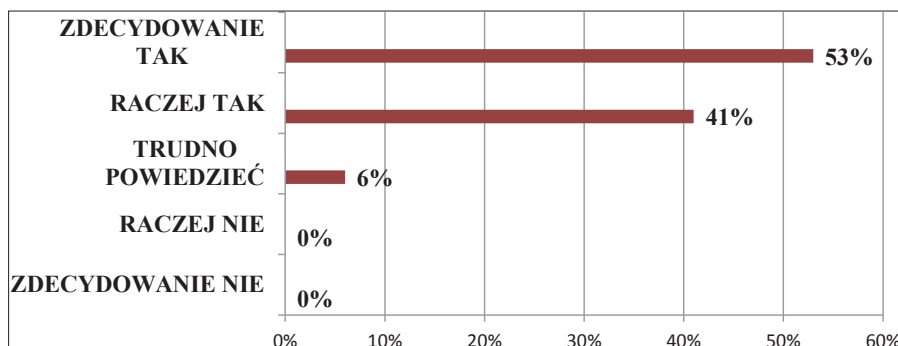
Brak było zajęć dotyczących wychowawstwa.

Jak można prowadzić zajęcia z Edukacji dla bezpieczeństwa bez użycia prezentacji multimedialnej, jakich metod aktywizujących można używać.

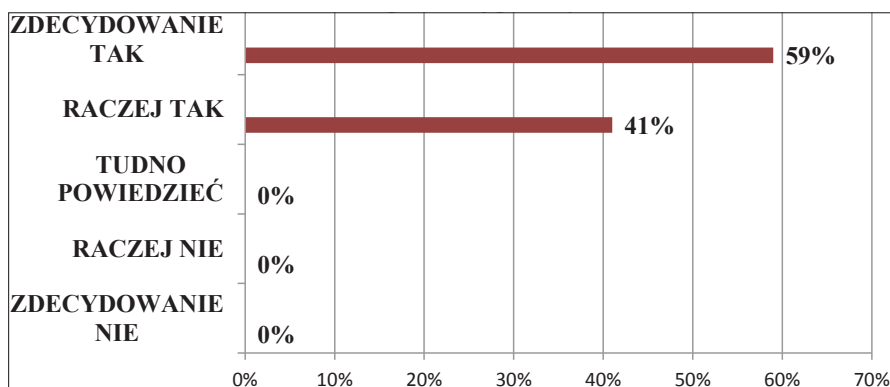
Realizacja celów kształcenia zgodnie z podstawą programową przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa

Wyk. 6. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy w ramach studiów otrzymałeś/otrzymałaś wystarczającą wiedzę i umiejętności w następujących dziedzinach – znajomość powszechnej samoobrony i obrony cywilnej?

Wyk. 7. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy w ramach studiów otrzymałeś/otrzymałaś wystarczającą wiedzę i umiejętności w następujących dziedzinach – przygotowanie do działania ratowniczego, zasady prawidłowego działania w przypadku wystąpienia zagrożenia życia i zdrowia?

Wyk. 8. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy w ramach studiów otrzymałeś/otrzymałaś wystarczającą wiedzę i umiejętności w następujących dziedzinach – udzielanie pierwszej pomocy?

Druga część kwestionariusza poświęcona była odpowiedzi na pytania o zakres wiedzy i umiejętności, który pozwoli studentom realizować w przyszłości główne cele kształcenia. Wyniki tej sekcji dają podstawy do zadowolenia, tylko w przypadku znajomości powszechnej samoobrony i obrony cywilnej odsetek odpowiedzi negatywnych jest znaczący (ponad 20%). W zakresie udzielania pierwszej pomocy oraz przygotowania do działania ratowniczego i zasad prawidłowego działania w przypadku wystąpienia zagrożenia życia i zdrowia negatywnych odpowiedzi nie było wcale. Studenci czują się dobrze przygotowani do przekazywania wiedzy i umiejętności z wymienionych dziedzin, a takie wyniki mogą być powodem do dumy dla kadry nauczycieli akademickich Katedry.

Bardzo dobre przygotowanie studentów w zakresie pierwszej pomocy przedmedycznej – i to zarówno w sytuacji jej udzielania, jak i uczenia technik pierwszej pomocy – jest pochodną wysokiego poziomu odpowiednich zajęć, ale zapewne odzwierciedla również określone nastawienie studentów do zdobywania wiedzy i umiejętności. Widoczna jest bowiem silna koncentracja na pozyskaniu

umiejętności praktycznych (w tym miejscu wraca również kwestia umiejętności miękkich), przy równoczesnym przywiązywaniu mniejszej wagi do przyswajania treści teoretycznych. Zasygnalizowana została przy tym nieprzystawalność wiedzy nabywanej w trakcie studiów względem wiedzy, którą studenci w przyszłości już jako nauczyciele będą przekazywać uczniom. Istnieje więc konieczność ściślejszego skorelowania planu studiów z podstawą programową przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa, oczywiście przy założeniu, iż studiowanie to coś znacznie więcej niż opanowanie wiedzy wymaganej na poziomie edukacji szkolnej.

Badanie pokazało generalnie pozytywne nastawienie studentów do umiejętności i wiedzy, które nabyli w trakcie studiów. Często podkreślali, że są dobrze przygotowani do wykonywania zawodu nauczyciela przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa, choć początki pracy w zawodzie będą wymagały od nich dodatkowej pracy, ponieważ nie posiadają wystarczającego doświadczenia. Studenci często zwracali uwagę, że praktyki weryfikują ich kompetencje w zakresie nauczania.

To zagadnienie (niewystarczające przygotowanie praktyczne) powraca w odpowiedziach na pytanie otwarte odnoszące się do poziomu przygotowania do przekazywania uczniom wiedzy i umiejętności z dziedzin objętych podstawą przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa (pisownia oryginalna):

Czuję się dobrze przygotowany, wykładowcy na wykładach i ćwiczeniach w pełni przekazali mi wiedzę i umiejętności, które pomogą mi w przyszłości chociażby w podjęciu pracy.

Nie, nie jestem, chcąc prowadzić zajęcia z EdB i WoS nie jesteśmy przygotowani wiedzą jaką możemy przekazać uczniom.

Jestem w dosyć dobrym stopniu przygotowana do nauczania, ale brak dobrego przygotowania praktycznego wzbudza u mnie lęk.

Wiedza z zakresu udzielania pierwszej pomocy, tak teoretyczna jak i praktyczna, została przekazana w sposób jasny i zrozumiały. Zajęcia z tego przedmiotu oceniam bardzo dobrze. Wszelkie wątpliwości, pytania studentów spotykały się z dokładnym i jasnym komentarzem prowadzącej.

Powinno się przygotować studenta do przekazania wiedzy przyszłym uczniom według programu nauczania w gimnazjach i szkołach średnich.

Powinno być zdecydowanie więcej zajęć o tematyce naszej specjalności, które przygotują nas merytorycznie do prowadzenia lekcji.

Czuję się bardzo dobrze przygotowany merytorycznie i technicznie do przekazywania wiedzy z tematyki edukacji dla bezpieczeństwa, szczególnie z organizowania zajęć z pierwszej pomocy.

Nie czuję się dobrze przygotowana ze wszystkiego, pierwsza pomoc raczej tak, lecz przydałoby się więcej powtórek.

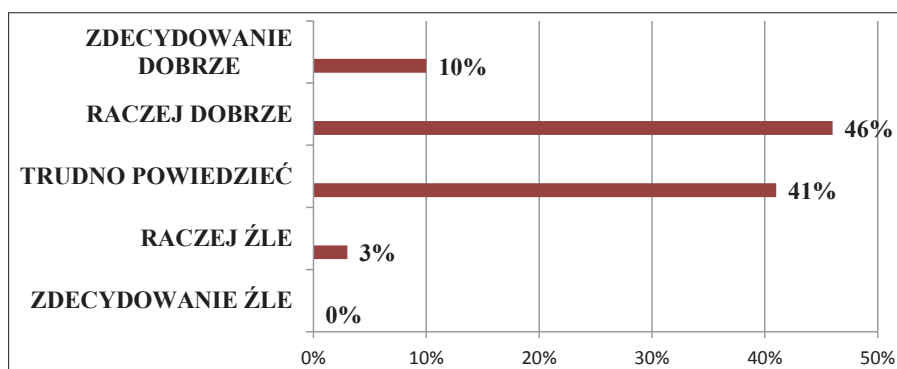
Nie czuję się w pełni przygotowana do roli nauczyciela, gdyż na studiach skupiono się na encyklopedyzmie, nie poruszono wielu istotnych kwestii i nie przystosowano nas do radzenia sobie z problemami wychowawczymi.

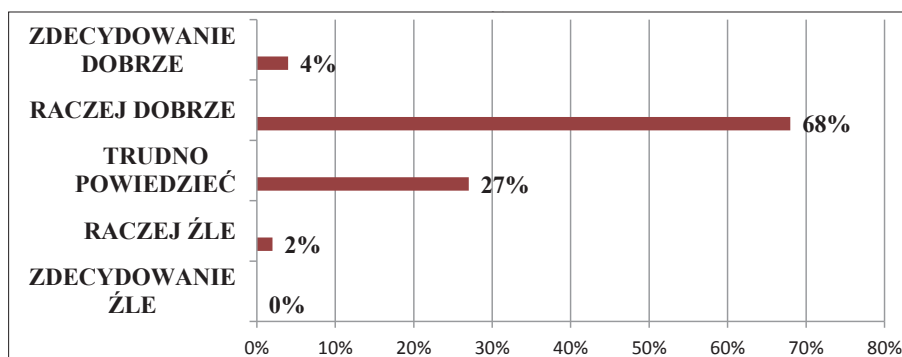
Czuję się niedostatecznie przygotowana do przekazywania uczniom wiedzy i umiejętności. Zajęcia praktyczne dały mi sporo doświadczenia, ale mogłoby być ich znacznie więcej.

Tak, czuję się dobrze przygotowana do przekazywania uczniom wiedzy i umiejętności z w/w dziedzin, ponieważ wykładowcy przygotowujący nas z tych dziedzin to bardzo dobrze przygotowani pedagodzy, którzy umiejętnie przekazali całą swoją wiedzę. Z tych zajęć wyniosłam najwięcej w przeciągu tych trzech lat studiów.

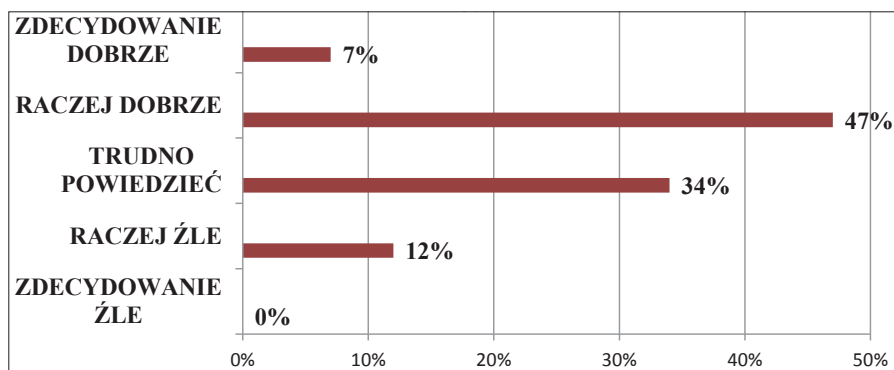
Ocena jakości elementów edukacyjnych

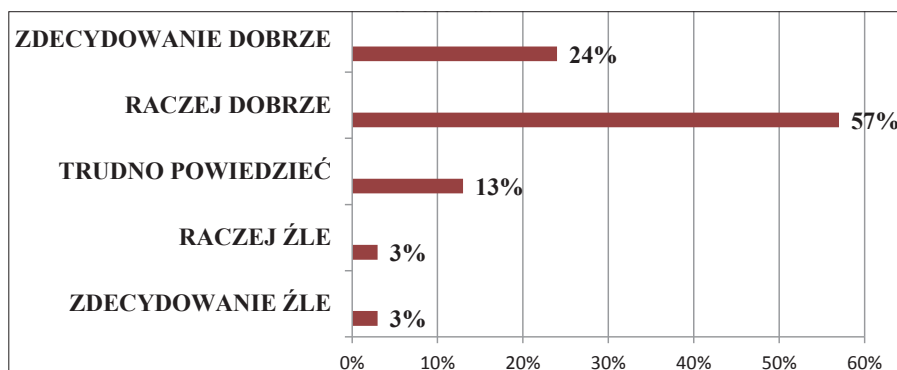
Wyk. 9. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jak oceniasz poszczególne aspekty zajęć, które prowadzi dla Ciebie Twoja jednostka organizacyjna – sposób i umiejętność przekazywania wiedzy przez wykładowców?

Wyk. 10. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jak oceniasz poszczególne aspekty zajęć, które prowadzi dla Ciebie Twoja jednostka organizacyjna – zrozumiałość przekazywanych treści nauczania (dużo przykładów, dobre materiały)?

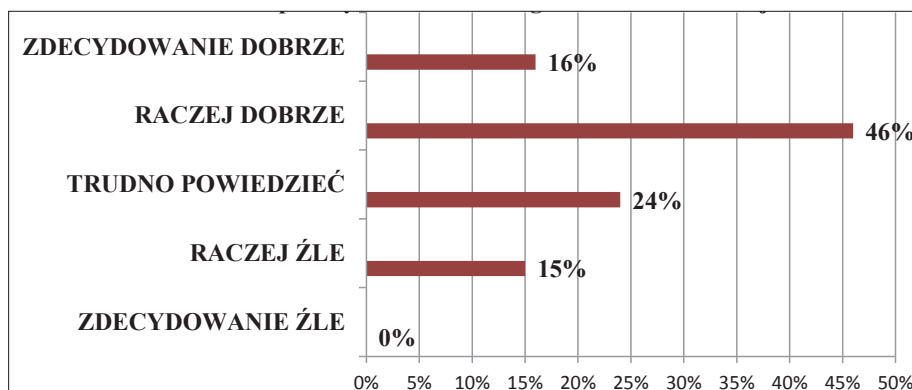
Wyk. 11. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jak oceniasz poszczególne aspekty zajęć, które prowadzi dla Ciebie Twoja jednostka organizacyjna – efektywne wykorzystanie czasu zajęć?

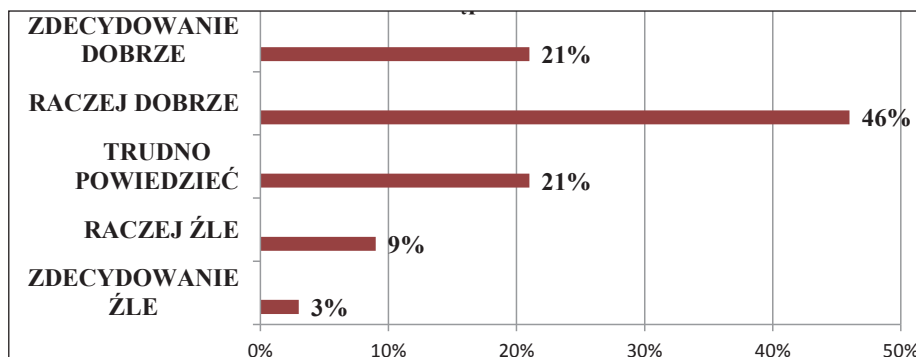
Wyk. 12. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jak oceniasz poszczególne aspekty zajęć, które prowadzi dla Ciebie Twoja jednostka organizacyjna – czytelność kryteriów zaliczenia?

Odpowiedzi udzielone przez studentów w części badań dotyczącej oceny jakości elementów edukacyjnych również przyczyniają się do budowania wizerunku Katedry Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej jako instytucji cechującej się ogólnie wysokim poziomem kształcenia, chociaż z pewnością nie wolnej od niedoskonałości. W przypadku wszystkich pytań dominującą odpowiedzią jest „raczej dobrze”. Lepiej wypadła ocena w dziedzinach bezpośrednio odnoszących się do prowadzenia zajęć, nieco więcej zastrzeżeń było do jakości usług edukacyjnych (która jednak w znacznej mierze kształtowana jest nie na poziomie Katedry Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej, lecz na poziomie uczelni) oraz do podejścia do studenta oraz skłonności do poświęcania dodatkowego czasu na konsultacje. Autor badania – odnosząc się do kwestii dodatkowych konsultacji z perspektywy nauczyciela akademickiego

– skłania się jednak do opinii, że nie należą one do pierwszoplanowych potrzeb edukacyjnych studentów. Z kolei kwestia podejścia do studentów wymaga bardziej dogłębnych i szczegółowych badań, ale odsetek negatywnych odpowiedzi wynoszący 15% stanowi sygnał ostrzegawczy i wskazuje na konieczność bardziej wnikliwego rozpatrzenia tego zagadnienia.

Wyk. 13. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jak oceniasz poszczególne aspekty zajęć, które prowadzi dla Ciebie Twoja jednostka organizacyjna – podejście do studenta oraz skłonność do poświęcania dodatkowego czasu na konsultacje?

Wyk. 14. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Jak oceniasz poszczególne aspekty zajęć, które prowadzi dla Ciebie Twoja jednostka organizacyjna – jakość usług edukacyjnych (biblioteka, czytelnia, sekretariat) – kompetencje, uprzejmość, dostępność?

Z krytyką spotkał się często zbyt teoretyczny i zbyt monotony charakter części zajęć. Szczególnie źle oceniana jest forma prezentacji multimedialnej – zarówno jako metoda wspomagająca wykład (zamiast czynić go bardziej przystępnym, niepotrzebnie go komplikuje), a przede wszystkim jako metoda realizacji toku ćwiczeń (czyli przygotowywana i prezentowana przez studentów). Ponadto studenci

negatywnie oceniali zbyt długie bloki przerw między poszczególnymi zajęciami oraz zbyt krótkie między zajęciami następującymi bezpośrednio po sobie (co jednak w znacznym stopniu uwarunkowane jest możliwościami lokalowymi Katedry Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej) oraz prowadzenie lektoratu z języka angielskiego (realizowanego przez Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych).

Respondenci przedstawili następujące uwagi oraz propozycje zmian, dotyczące prowadzenia zajęć (wybrane odpowiedzi na pytanie otwarte):

Tak, proponowałabym zmianę prowadzenia zajęć z prezentacji multimedialnych na ciekawy wykład, który jest prowadzony prostym i wyraźnym językiem.

Tak, mam propozycje: niech wykładowcy nie korzystają z prezentacji multimedialnych oraz niech nie zadają ich studentom na zaliczenie – prezentacje to zhora studentów.

Więcej zajęć praktycznych, odbywających się nie tylko w szkole, ale w placówkach policji, straży pożarnej, urzędzie miasta.

Mile widziane byłyby zajęcia poza uczelnią (np. strzelnica, muzeum). Wykładowcy nie zawsze powinni realizować zajęcia przy pomocy prezentacji power point.

Wprowadzenie więcej zajęć pozalekcyjnych/pozauczelnianych, aby także wprowadzać umiejętnie je na teren szkoły. Za mało zajęć samorealizacji i samokształcenia nauczycieli.

Zajęcia powinny być bardziej praktyczne. Mogą np. polegać na rozdawaniu i analizie materiałów, zamiast pokazów multimedialnych.

Obecne wymagania edukacyjne teoretycznie skierowane być powinny na umiejętność logicznego myślenia, a studia dalej uczą nas „uczyć” encyklopedycznie.

Dużo mówi się o metodach aktywizujących, ale nie realizuje się tego w praktyce.

Zmienić zasady lektoratu z języka angielskiego

Według mnie zajęcia z języka angielskiego są prowadzone w sposób niekompetentny.

Wnioski

Reasumując, mimo generalnie pozytywnej oceny jakości kształcenia, w ankietach podniesione zostały kwestie, które posłużyć mogą jako wskazówki do wprowadzenia modyfikacji w programie i praktyce kształcenia nauczyciela edukacji dla bezpieczeństwa. Głosy krytyki ze strony studentów, przede wszystkim te odnoszące się do różnych kwestii merytorycznych i organizacyjnych studiów, traktowane są jako czynnik stymulujący do zainicjowania pewnych zmian, usprawnień czy ułatwień zarówno dla słuchaczy, jak i dla kadry wykładowców. Cenne wydają się uwagi dotyczące samego sposobu organizowania i prowadzenia zajęć – każdy nauczyciel powinien bowiem weryfikować stosowane przez siebie metody nauczania i konfrontować je z daną grupą, którą prowadzi, gdyż w każdym przypadku oczekiwania i potencjał grupy jest odmienny, co wpływa również na jakość prowadzonych zajęć.

Trzeba uwzględnić fakt, iż każde zajęcia są składową dwóch elementów – zaangażowania osoby prowadzącej oraz zaangażowania słuchaczy.

Podkreślić jednak należy, że studenci chyba zbyt dużą wagę przywiązują do typowych zajęć kształcących w nich umiejętności praktyczne, ignorując przy tym znaczenie wiedzy teoretycznej. Poczynione przez autora obserwacje studentów z perspektywy nauczyciela akademickiego pozwalają na konstatację, iż studenci nie do końca rozumieją konieczność posiadania elementarnej wiedzy o otaczającym świecie i wydarzeniach bieżących oraz umiejętności analizowania jej. Wymagają od uczelni przygotowania praktycznego do zawodu, poznania technik komunikowania się z uczniem i reagowania na sytuacje konfliktowe w szkole, jednak nie dostrzegają roli, jaką odgrywa wiedza w budowaniu autorytetu wśród uczniów.

W ankietach widoczny był również strach i obawa przyszłych nauczycieli przed agresywnymi lub niezainteresowanymi daną tematyką uczniami w szkole. Badanie dało podstawę do twierdzenia, iż jest to powód, dla którego studenci w większym stopniu przykładają wagę do strony technicznej prowadzenia zajęć (jak radzić sobie z trudnymi uczniami) niż strony merytorycznej zajęć, co oznacza, że zakładają, że znacznie częściej będą mieć do czynienia z uczniami sprawiającymi trudności wychowawcze niż uczniami uzdolnionymi, których warto byłoby dostrzec, docenić i odpowiednio pokierować ich rozwojem.

Jednym ze spostrzeżeń autorów (choć nie było to bezpośrednio przedmiotem badań) jest fakt nienajlepszej znajomości zasad języka polskiego wśród przyszłych nauczycieli kształcących kolejne pokolenia Polaków. W ankietach dostrzec można rażące błędy ortograficzne popełnione przez badanych. Ponadto zwraca uwagę nieumiejętność budowania bardzo prostych zdań w sposób poprawny syntaktycznie i semantycznie. Zastanawia sposób, w jaki nauczyciele będą poprawiać prace pisemne uczniów, jak będą reagować na popełniane przez uczniów błędy językowe i jak będą zapisywać potrzebne informacje na tablicy.

Podsumowanie

Niniejsza ankieta z pewnością nie weryfikuje wszystkich problemów osób studiujących, nie uwzględnia również badania z perspektywy osób wykładających z wyjątkiem własnych obserwacji autora badań wyniesionych z praktyki dydaktycznej jako nauczyciela akademickiego. Jest odniesieniem do pewnego fragmentu rzeczywistości, na podstawie którego można opierać kolejne badania podejmowane w podobnym obszarze. Autorzy badania pragną również zwrócić uwagę na potrzebę systematycznego przeprowadzania badań ewaluacyjnych wśród studentów, co pozwoli w doskonalszy sposób kształtować program studiów oraz współpracować ze studentami, którzy mogliby mieć ogromny wpływ na współtworzenie niepowtarzalnego zespołu, jakim jest dana grupa słuchaczy i grupa wykładowców.

Wyniki badań potwierdzają, iż studia na kierunku pedagogika o specjalności edukacja dla bezpieczeństwa i wiedza o społeczeństwie realizowane w Katedrze Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej oferują właściwe przygotowanie

merytoryczne dla przyszłych nauczycieli. Co równie ważne, studia zapewniają odpowiedni poziom przygotowania pedagogicznego.

Nie znaczy to jednak, iż nie należy ich ulepszać. Badania ankietowe sygnalizują – pomimo ogólnie pozytywnych opinii respondentów dotyczących ich przygotowania do zawodu nauczyciela – pewne niedostatki w zakresie kwalifikacji do pracy wychowawczej, szczególnie w obszarze umiejętności interpersonalnych przydatnych do pracy z uczniem. Część badanych wskazuje na niewystarczające umiejętności radzenia sobie z trudnymi sytuacjami wychowawczymi. Konieczność zwrócenia większej uwagi na ten aspekt przygotowania do zawodu wydaje się stanowić kluczowy wniosek w zakresie diagnozy potrzeb i oczekiwań kandydatów na nauczycieli edukacji dla bezpieczeństwa. Zwrócić należy również uwagę na braki w zakresie przygotowania do stosowania innowacyjnych metod prowadzenia lekcji, a także formalnych aspektów pracy nauczyciela (np. posługiwanie się dziennikiem).

Analiza badań własnych pozwala na wysnucie wniosku, że kształcenie nauczycieli edukacji dla bezpieczeństwa w ramach Katedry Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej zapewnia odpowiedni poziom przygotowania do realizowania głównych celów kształcenia wymienionych w podstawie programowej tego przedmiotu. Szczególnie należy tu podkreślić bardzo wysoki poziom przygotowania w zakresie pierwszej pomocy przedmedycznej. Pewne wnioski, szczególnie dotyczące konieczności zwrócenia większej uwagi na umiejętności praktyczne (w tym miękkie) oraz umiejętności językowe, znalazły praktyczny wyraz w ramach ogólnej koncepcji oraz szczegółowych rozwiązań dotyczących nowego kierunku kształcenia realizowanego w Katedrze Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej, czyli pedagogiki o specjalności edukacja obywatelska. Kierunek ten jest realizowany począwszy od roku akademickiego 2012/2013.

Tab. 2. Odsetek odpowiedzi udzielonych przez studentów studiów stacjonarnych, niestacjonarnych i łącznie na poszczególne pytania ankiety

	Odsetek odpowiedzi udzielonych przez studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych łącznie	Odsetek odpowiedzi udzielonych przez studentów studiów stacjonarnych	Odsetek odpowiedzi udzielonych przez studentów studiów niestacjonarnych
I. UMIEJĘTNOŚCI DYDAKTYCZNO-PEDAGOGICZNE STUDENTA ZDOBYTE W TRAKCIE STUDIÓW			
1. Czy jesteś zadowolona/y z nabytych umiejętności w zakresie planowania zajęć lekcyjnych?			
Zdecydowanie tak	7%	6%	10%
Raczej tak	57%	58%	55%
Trudno powiedzieć	25%	27%	20%
Raczej nie	7%	4%	15%
Zdecydowanie nie	3%	4%	0%

2. Czy jesteś zadowolona/y z nabytych umiejętności w zakresie prowadzenia zajęć lekcyjnych?			
Zdecydowanie tak	12%	6%	25%
Raczej tak	60%	60%	60%
Trudno powiedzieć	21%	23%	15%
Raczej nie	6%	8%	0%
Zdecydowanie nie	2%	2%	0%
3. Czy jesteś zadowolona/y z nabytych umiejętności w zakresie rozwiązywania konkretnych problemów wychowawczych?			
Zdecydowanie tak	9%	4%	20%
Raczej tak	32%	35%	25%
Trudno powiedzieć	28%	21%	45%
Raczej nie	24%	29%	10%
Zdecydowanie nie	7%	10%	0%
4. Czy uzyskałaś/uzyskałeś solidne podstawy teoretyczne i praktyczne w zakresie przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa?			
Zdecydowanie tak	16%	13%	40%
Raczej tak	40%	46%	5%
Trudno powiedzieć	21%	23%	20%
Raczej nie	13%	8%	25%
Zdecydowanie nie	10%	10%	10%
5. Czy studia ukształtowały w Tobie postawę animatora i propagatora edukacji dla bezpieczeństwa?			
Zdecydowanie tak	7%	6%	10%
Raczej tak	38%	38%	40%
Trudno powiedzieć	27%	27%	25%
Raczej nie	21%	19%	25%
Zdecydowanie nie	7%	10%	0%
II. REALIZACJA CELÓW KSZTAŁCENIA ZGODNIE Z PODSTAWĄ PROGRAMOWĄ PRZEDMIOTU EDUKACJA DLA BEZPIECZEŃSTWA			
6. Czy w ramach studiów otrzymałaś/otrzymałeś wystarczającą wiedzę i umiejętności w następujących dziedzinach – znajomość powszechnej samoobrony i ochrony cywilnej?			
Zdecydowanie tak	10%	4%	25%
Raczej tak	52%	52%	50%
Trudno powiedzieć	16%	17%	15%
Raczej nie	13%	15%	10%
Zdecydowanie nie	9%	13%	0%
7. Czy w ramach studiów otrzymałaś/otrzymałeś wystarczającą wiedzę i umiejętności w następujących dziedzinach – przygotowanie do działania ratowniczego, zasady prawidłowego działania w przypadku wystąpienia zagrożenia życia i zdrowia.?			
Zdecydowanie tak	53%	50%	55%

Raczej tak	41%	48%	30%
Trudno powiedzieć	6%	2%	15%
Raczej nie	0%	0%	0%
Zdecydowanie nie	0%	0%	0%
8. Czy w ramach studiów otrzymałaś/otrzymałeś wystarczającą wiedzę i umiejętności w następujących dziedzinach – udzielanie pierwszej pomocy?			
Zdecydowanie tak	59%	58%	60%
Raczej tak	41%	42%	40%
Trudno powiedzieć	0%	0%	0%
Raczej nie	0%	0%	0%
Zdecydowanie nie	0%	0%	0%
III. OCENA JAKOŚCI ELEMENTÓW EDUKACYJNYCH			
9. Jak oceniasz poszczególne aspekty zajęć, które prowadzi dla Ciebie Twoja jednostka organizacyjna – sposób i umiejętność przekazywania wiedzy przez wykładowców?			
Zdecydowanie dobrze	10%	8%	15%
Raczej dobrze	46%	50%	35%
Trudno powiedzieć	41%	38%	50%
Raczej źle	3%	4%	0%
Zdecydowanie źle	0%	0%	0%
10. Jak oceniasz poszczególne aspekty zajęć, które prowadzi dla Ciebie Twoja jednostka organizacyjna – zrozumiałość przekazywanych treści nauczania (dużo przykładów, dobre materiały)?			
Zdecydowanie dobrze	4%	4%	5%
Raczej dobrze	68%	65%	75%
Trudno powiedzieć	27%	31%	15%
Raczej źle	2%	0%	5%
Zdecydowanie źle	0%	0%	0%
11. Jak oceniasz poszczególne aspekty zajęć, które prowadzi dla Ciebie Twoja jednostka organizacyjna – efektywne wykorzystanie czasu zajęć?			
Zdecydowanie dobrze	7%	6%	10%
Raczej dobrze	47%	52%	40%
Trudno powiedzieć	34%	27%	45%
Raczej źle	12%	15%	5%
Zdecydowanie źle	0%	0%	0%
12. Jak oceniasz poszczególne aspekty zajęć, które prowadzi dla Ciebie Twoja jednostka organizacyjna – czytelność kryteriów zaliczenia?			
Zdecydowanie dobrze	24%	23%	25%
Raczej dobrze	57%	63%	45%

Trudno powiedzieć	13%	10%	20%
Raczej źle	3%	2%	5%
Zdecydowanie źle	3%	2%	5%
13. Jak oceniasz poszczególne aspekty zajęć, które prowadzi dla Ciebie Twoja jednostka organizacyjna – podejście do studenta oraz skłonność do poświęcania dodatkowego czasu na konsultacje?			
Zdecydowanie dobrze	16%	13%	25%
Raczej dobrze	46%	50%	35%
Trudno powiedzieć	24%	23%	25%
Raczej źle	15%	15%	15%
Zdecydowanie źle	0%	0%	0%
14. Jak oceniasz poszczególne aspekty zajęć, które prowadzi dla Ciebie Twoja jednostka organizacyjna – jakość usług edukacyjnych (biblioteka, czytelnia, sekretariat) – kompetencje, uprzejmość, dostępność?			
Zdecydowanie dobrze	21%	17%	32%
Raczej dobrze	46%	48%	42%
Trudno powiedzieć	21%	23%	16%
Raczej źle	9%	8%	11%
Zdecydowanie źle	3%	4%	0%

Bibliografia

- Brzezińska A., *Miejsce ewaluacji w procesie kształcenia*, [w:] *Ewaluacja a jakość kształcenia w szkole wyższej*, red. A. Brzezińska, J. Brzeziński, A. Eliaz, Warszawa 2004
- Pilch T., Bauman T., *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*, Warszawa 2001

Training of security education teachers as perceived by the students of the Pedagogical University of Krakow

Abstract

The aim of the paper is to present the outcome of the evaluation survey on the quality of education. The analysis is based on quantitative and qualitative research carried out among the students of the Chair of Security and Civil Education of the Pedagogical University of Krakow in May 2012. It focuses on three aspects: didactic and pedagogical competences of students acquired during their studies, the assessment of the quality of educational elements, and the implementation of educational objectives in line with the curriculum of the security education. In the article, the author refers to the respondents' recommendations and reports final results of the research. The following analysis is a part of wide-ranging evaluation research aimed at exploring the quality and effectiveness of education. The investigation is done on a regular basis by the Chair of Security and Civil Education in order to revise the curricula in accordance with current challenges.

Rafał Kopeć

dr nauk o polityce, adiunkt w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie

Justyna Rokitowska

lic. pedagogiki, studentka studiów magisterskich na kierunku pedagogika o specjalności Edukacja dla bezpieczeństwa i zarządzanie kryzysowe w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie